

АФЕКТИВНА ВЕЗАНОСТ

1. Типови афективне везаности
2. Приказ случајева и задатак

Тема се налази у уџбенику од 88. до 96. стране, и обрађена је у презентацијама које се налазе у Материјалима за наставу под насловом Афективна везаност.

Ваш задатак је да прочитате наведене стране, да се упознате са основним појмовима у теорији Афективне везаности, а потом да у односу на наведене приказе случајева, **одредите** за свако од троје деце **који тип афективне везе су изградили са својим мајкама.**

1. Теоријски приказ основних типова афективне везаности.

ТИП "А" или несигурна / избегавајућа афективна везаност (радни модел мајки као доследно недоступних)

Несигурне, повучене бебе кроз своја свакодневна искуства развијају радне моделе мајки као доследно одбијајућих. Мајка, дакле, доследно не реагује на потребе детета. При том она може бити присутна и водити о детету рачуна на одређен начин, нимало повезан са емоцијама и сигнаlima које дете шаље. Ово рано осећајно лишавање Болби и истраживачи пре Болбија, везивали су за сепарацију детета од мајке, те је стога познато и као феномен хоспитализма. У истраживању Мери Ејнсворт, по први пут, исти симптоми се идентификују и у формално комплетној породичној средини.

Научено понављаним искуствима да мајка неће одговорити на његове потребе, дете овог типа развија карактеристичан унутрашњи радни модел. Тачније развија слику о себи као о бићу које не вреди довољно, а слику о свету као о месту које није сигурно, ни њему наклоњено. Од даљих разочаравања штити се одбрамбеном равнодушношћу, подизањем „оклопа“ између себе и других, постаје затворено, дистанцирано, ослоњено углавном на себе...

ТИП "В" или сигурна афективна везаност (радни модел сигурне мајчине доступности)

"Сигурно дете има унутрашњи радни модел респонзивног, поузданог родитеља који може пружити љубав и себе као бића достојног љубави и пажње и носи ове претпоставке као заштитни знак у свим другим односима", Квалитет раног искуства са мајком, сигурно афективно везаних беба могли би означити као доследну доступност и респонзивност мајке на сигнале детета. Бебе са сигурном афективном везом, захваљујући понављаним искуствима мајчине осечајне респонзивности стичу сигурност у мајку, односно развијају модел сигурне мајчине доступности. Дакле, формирају слику о себи као о бићима која заслужују љубав и пажњу мајке, а слику о свету као о месту које је сигурно, удобно и у коме за њих има места. Са поверењем у свет и у себе ове бебе одрастају у сигурну децу.

ТИП "С" или несигурна / амбивалентна афективна везаност (радни модел недоследне мајчинске доступности)

Несигурне, амбивалентне бебе развијају радни модел мајки као недоследно доступних. Беба је несигурна у доступност мајке, јер мајка селективно реагује на њене сигнале. Према теоријама учења нередовни, непредвидљиви режим поткрепљивања одржава понашање, у овом случају афективно везивање. Унутрашњи радни модел овде неће бити заснован на репрезентацији себе и других, већ на борби на коју дете мора да пристане, не би ли за себе обезбедило минимум пажње и наклоности мајке. Последице заснивања оваквог радног модела су вишеструке: пре свега, беба развија израженије емоционално везивање за мајку (емоционално зависна, тзв. лепљива деца). У страху да ће изгубити мајку, беба је и појачано надгледа, контролише. Наравно, сва ова пажња усмерена ка мајци значи недовољно пажње, интересовања за средину (слабији развој истраживачких способности). Неки налази сугеришу и постојање повезаности између несигурно амбивалентног облика везивања и нижег степена развијености интелектуалних способности. Субјективно искуство које беба тако стиче такође није оптимално. Јер, слабије истраживање средине може да услови појаву страха од средине. Дакле, ова биолошка адаптација не води бебу и у психолошки адаптивну ситуацију.

ТИП "D" или Несигурно дезоријентисане бебе (неконзистентан, конфузан радни модел)

Основни индикатор за класификацију детета у D групу је необично, бизарно понашање које се не појављује у свим епизодама, већ само у ситуацијама поновног састајања са мајком. Тачније, у ситуацији поновног сусрета, евидентира се да код једног броја деце не постоји кохерентна организација, не постоји стратегија за излагање на крај са стресом. На пример, дете покушава да се пење по зиду или се неочекивано укочи - у сваком случају понашање је бизарно.

Истраживачи сматрају да ова деца родитеље доживе као уплашене или као застрашујуће. Уплашени родитељи својим страхом узнемиравају, односно онемогућавају дете да провером фацијалне експресије родитеља утврди да се налази у безбедном окружењу. Дакле, дете са њиховог израза лица чита страх и то га онеспокојава и паралише у конципирању икакве стратегије. Са друге стране, застрашујући старатељ је најчешће и према детету агресиван (свеједно да ли се ради о физичкој агresiји) и доводи дете у ситуацију да се плаши онога ко би требало да му буде сигурно уточиште.

И у једној и у другој ситуацији, дете се доводи до дилеме коју истраживачи називају страхом без решења. Другим речима родитељ који је извор дететове узнемирености требало би да буде и извор сигурности, а није. Тиме је дете доведено до парадокса – жеље за родитељском близином и истовременог ужасавања од могуће близине.

2. ПРИКАЗ СЛУЧАЈЕВА и ЗАДАЦИ

а) Ред, рад, дисциплина и мала Марина

Девојчица Марина П., стара 3 године и 3 месеца. Из формално комплетне породице, јединица. Живе у стану супругових родитеља, са свекром (свекрва је умрла). Средњег образовног статуса, запошљени.

Дан је био сунчан, а мени некако хладно у том савршено сређеном стану породице Петровић. Узалуд сам трагала у гомили намештаја, тепиха и фотеља за детаљем који бих могла да похвалим и тако мало опустим домаћицу. На крају рекох: "Код вас је богами савршено сређено. Како успевате?" "Кад свако зна своје обавезе, то је лако", одбруси ми она.

"А где је мала Марина", одустадох од опуштања атмосфере.

"Јел' вам одмах треба? Позваћу је."

Убрзо њих две стижу. мајка и кћерка. Не држе се за руке. Марина корача несигурно и споро, мајка корак испред ње нервозна и строга. Марина је мајушна, бледа, стоји обореног погледа у застрашујуће сређеној соби. Чека даље инструкције.

"Поздрави се са тетом. Како се каже Марина"?

Обучена је у белу, апсолутно чисту и уштиркану кошуљицу са карнерима, на глави машинице још попегланије од карнерића... Контакт се успоставља. Марина послушно седи у мојој близини - мајка износи кафу, сокове, слаткише.. Марина се није ни послужила. У руци држи пар пластичних кључева, окреће их, гледа.

Мајка прича - "...од петог месеца не носи пелене, ја сам је држала над кадом и брзо је научила, тако је и мене моја мајка и шта ми фали. Марина све зна, слуша, не прави лом, ево овде су поређане све те драгулије, украси... ма она никад и не приђе полици.. зна да не сме и то је то."

"Како зна, ко ју је научио"? не одолевам да питам.

"Добила је батине, први пут и научила. Ма, она је ко' велика, све ће да среди. Кад једе, покупи мрвице са пода. Ја мом детету држим ред и стварно сам задовољна. Никад се не буни, нек' су и "Нинце корњаче" на телевизији, ако кажем "Осам сати - Марина, спавање", она устаје и спрема се. Најгоре је кад је дете размажено"....

Марина и не диже поглед. Загледана у кључеве, тиха, невесела, делује као неко ко слуша добро познату причу..

"Ту по комшилуку, жене кафу не могу попију од детета! Ја им кажем "саме сте криве" Марина се мало дружи са том децом. Кад дођу растуре јој луткице па после мора да их скупља. једу кекс по целој кући... немају никакав ред... то је такав свет, таква ми је била и свекрва. И муж је такав, али он је увек на терену, па не мари толико?! А у мојој кући се увек знало.. слушали смо мајку и брат и ја."

Прекидам мајку с времена на време. Неуспешно. Марина и ја, гледамо се кришом. А онда, "центрифуга је прескочила!" и мама одлази ужурбана. Остајемо саме. Марина је погледала кратко за мамом и наставила да врти кључеве. Покушавам да јој приђем, коментаришем кључеве у њеној руци, додирујем је, подижем и стављам у крило. Дете пристаје, мало укочено, мало збуњено, настављамо о кључевима. Марина, најзад, нешто и говори: "Овај је плав, а овај црвен. Мени се свиђа плав, да откључам нешто"..

Мама се враћа, Марина се враћа у почетну позицију - на своју столицу.

"Видим да је већ тестирате. Да знате, од свих играчака (којих нигде нема) Марина највише воли да пише слова. Марина донеси свешћицу!"

Остала сам у тој породици тачно 4 сата и 20 мин. Чини ми се да ми време никада није пролазило тако споро. Мајка је све време неумољиво контролисала ситуацију. Чак и за време попуњавања упитника, постављала је хиљаду питања, била помало љута, збуњена и чини ми се

прилично неискрена у одговорима. Марина се није укључила у разговор, није пришла мајци, није се чак ни послужила колачима на столу. Дружила се само са својим кључевима.

Одреди тип афективне везаности коју је ово дете (Случај 1) изградило са својом мајком, и образложи зашто тако мислиш.

б) Брижна мама и болесни Дејан

Дечак Дејан, стар 2 године и 6 месеци. Прво и једино дете у комплетној породичној средини. Родитељи запошљени, имају завршену средњу (мајка), односно вишу школу (отац). Потичу са села из околине НиШа, где им и даље живе родитељи. Они живе сами у изнајмљеном стану на периферији града.

Дуго звоним на вратима. Чујем кораке и гласове, али се врата не отварају. И онда, ипак! Предамном стоји мама. Једном руком скупља косу у реп, у другој јој дечја мајица, склања ципеле из ходника и прича: "Извините, мало сте чекали. Дејану сам давала сируп... не воли баш да га пије... А слабо ми једе, само уз забаву, па и то мало."

Улазим у собу која је можда некада била дневна, сада највише личи на болничку. Мирис камилице и босиљка ме преплављује, питам ко је болестан. Мама каже да је Дејан јутрос кијао, па га инхалира, за сваки случај. На каучу мали чаршав, мали јастук и мало чебенце. На столу мали тањир, мала кашика, флашица и сирупи. Исецкано воће и млевени кекс у посебним чинијицама. Нигде не видим дете.

Питам где је, а мама ми очима показује да се дечак крије иза врата. Заиста, окрећем се и видим два ока и уста која само што не бризну у плач. Откривен, Дејан трчи ка мами. Наставља да ме посматра и да плачуљи, држећи се мајци за сукњу. Покушавам да му приђем - неверљив, почиње озбиљније да плаче. Одустајем. Мама га умирује, скоро љута на мене: "Кад се заплаче, може да се исповраћа. То не могу да поднесем".

Мама одлази у кухињу, Дејан са њом. Мама долази у собу, Дејан уз њу. Мама лево, Дејан левље... Обоје ме посматрају, он неверљив, а она брижна. Прича ми о Дејановим прехладама: "осетљивији је од друге деце, први се разболи, увек је добро обучен, ма трчим да га пресвучем чим се мало озноји. Морам непрекидно да га пазим, јер то нам је једина шанса. Ја препознам то његово кашљање и тачно знам шта да му дам од лекова, инхалирамо се по цео дан, иначе....И моја мама препозна те симптоме, па ме позове телефоном. нико други. Муж каже да претерујем, ко' да ја баш волим све то."

Дејан умирен познатом причом, ређа аутомобиле по поду... покушава да их поређа по величини, греши, покушава поново и успева... Сав срећан, каже: "Мама, види шта сам направио." "Ма пусти ме бре синко. Пуца ми глава, а ти ређаш аутомобиле".

Дејан наставља да их ређа, не водећи више рачуна о величини. Ускоро одустаје од игре и започиње нешто што највише личи на породични ритуал: мама прича, Дејан јој ставља руку на уста и тражи да прича са њим, удара је, љуби, гризе, па поново љуби и све време настоји да скрене пажњу на себе. Мама навикнута добро подноси третман, повремено се смејући, повремено љутећи, да би на крају побеснела: "Аман, бре дете, прекини!" Игра се уствари, наставља. Сада Дејан плаче, а мама га теши. Узима га у руке, тепа неразумљиво и одлазе у другу собу. Враћају се, односно мама доноси Дејана назад. Њему је сада палац у устима, руком ритуално увија мамину косу. Уз осмех извињења, она каже: "Сада смо се помилили, моја бекица и ја..."

У другом сусрету, мама је попуњавала упитник, а Дејан био нервозан. Тражи да и он пише на истом папиру, тражи сок и просипа га, наравно на мамин папир, поново плач и одлазак у другу собу. Преузима га бака, али он баш сада хоће маму... Ова мама није успела да попуни упитник у току мог боравка у породици, као што ни дете није успело да се заигра, а око њега су биле коцке и аутомобили...

Одреди тип афективне везаности коју је ово дете (Случај 2) изградило са својом мајком, и образложи зашто тако мислиш.

ц) ТВ "ПИНК" и мали Лука

Лука Н. стар две године и два месеца. Прво и једино дете у комплетној породичној средини. Живе у властитој луксузној кући, родитељи мужа, налазе се у малој кућици у дворишту. Мајка је завршила "курс за фризере", а отац средњу школу. Власници су неколицине драгстора у граду.

Да ли због величине и претенциозности куће или гаража и аутомобила испред, тек стајала сам на капији и оклевала. Пас у дворишту режао је претећи. Сјајно жути поводац златио му се на јутарњем сунцу. А онда, нечујно, капија се отворила, а из дубине дворишта допро мушки глас: "Уђите, ајде! Ралф, учути!" Била је то породица Гашић, позната по приватним пословима и брзом богаћењу.

У стану - све сија - месинг и стакло, стакло и месинг... Ту је и мали Лука. Пуначко дете у скупој тренерици - окружено гомилом играчака, седи на кожном треседу. Никога нема поред њега. Прилазим и поздрављам га. Не реагује. Стиже и мама. Још једна свилена тренерка и много златних наруквица.

"Стигли сте, ево и Лука је ту. Какву кафу пијете?"

И одлази. Седам поред Луке, склањајући неколико плишаних играчака. Док их окрећем, чује се: "Хеллоу, маму" и слично. Лука не реагује. Покушавам да успоставим контакт - причам о играчкама, нудим да се играмо. Одговара неразговорно, али ме повремено гледа. Његова игра је успорена, готово без садржаја. Изгледа као да премешта, окреће играчке, па и то нерадо, тек повремено. Највише заправо гледа у ТВ екран. Гледам и ја, гледам и слушам. Телевизор необично велики, на централном месту у соби, оставља застрашујући утисак. Гласна, наметљива, неукусна музика у комбинацији са тзв. новокомпонованим певачицама, још страшније рекламе - ТВ ПИНК. Лука сада већ и не трепће. Мама каже: "Много воли музику. Највише Карлеушу. Како она игра Лука. Покажи."

Дете тромо прилази телевизору. Пуначки дечак пред великим екраном изгледа сићушно. Певачица на екрану - застрашујуће. Укопан пред ТВ - ом, још тримије покреће ручице. Ништа не говори. Ово траје - 1 спот, други спот - Лука стоји непомично, покреће само руке из лаката. Мама такође помало игра и аплаудира. Луки. Најзад се враћају на тросед. Лука се једва пење. Видевши слаткише на столу почиње да плаче. Мајка му додаје колач уз коментар: " Добро, даћу ти, уморио си се од игре. Поподне ћеш на дијету, да знаш."

Мајка шаље поруке мобилним телефоном, распитујући се код пријатељице, зашто није почела њена омиљена серија, Лука једе колаче, гледајући рекламе. Звони телефон и мајка каже: "Хитно морам у радњу, да разменим девизе." Лука гледа певачицу на екрану, колачи му се топе у устима. Изгледа да и не чује маму. Она одлази и не обративши му се.

Правим кућицу од коцкица на поду и зовем Луку. Нетремице прати, али не долази. Сада већ усељавам кућицу, Лука стоји поред мене и додаје ми лутке које ће у њој живети. Не говори скоро ништа. Ја кажем: "Па баш нам је лепа кучица, јел' да Лука?" Дете приђе још један корак и сруши целу кућу. Ипак, настављамо игру. Лука тражи да му од коцкица правим оружје за Нинџа корњаче. Све што направим, он одмах руши и смеје се.

Тече трећи сат моје посете породици. Улази бака: "Сунце бакино, јел' ми ти не дају да ручкаш? Донела бака. Види!" Лука жури ка кутији са кексом у бакиној руци. Бака га узима у крило, храни и говори: "Нису добри. Бије бака. Кога ти највише волиш? Своју баку злато бакино..."

Моје време је истекло.

Одреди тип афективне везаности коју је ово дете (Случај 3) изградило са својом мајком, и образложи зашто тако мислиш.

